

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Ätradalssko-
lan i Ulricehamns kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Ätradalsskolan avseende verksamhetens kvalitet inom lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Granskningen handlar om i vilken utsträckning rektor styr och organiserar arbetet med lärande för hållbar utveckling så att det präglar utbildningen i sin helhet samt i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som rör lärande för hållbar utveckling. Granskningen inriktas på lärande för hållbar utveckling i årskurserna 7-9.

Läsanvisning

Granskningen är uppdelat i tre bedömningsområden. Inom varje bedömningsområde har Skolinspektionen satt upp ett antal kvalitetskriterier som beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. För varje bedömningsområde görs en sammantagen bedömning av skolans/verksamhetens arbete i relation till framtagna kvalitetskriterier inom området. Kvalitetskriterierna beskriver ett arbete med lärande för hållbar utveckling av hög kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att utvecklingsarbete behövs för att uppfylla kvalitetskriterierna anger Skolinspektionen på vilken eller vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms fungera väl begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen gör följande bedömning i relation till framtagna kvalitetskriterier vid Ätradalsskolan:

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den

omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor och lärare behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2022-12-01 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive bedömningsområde.

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, så att det präglar utbildningen i sin helhet. Det omfattar hur styrningen främjar en gemensam förståelse om vad lärande för hållbar utveckling är, delaktighet och ett gemensamt ansvarstagande hos lärarna. Det inkluderar också att det finns strukturer för samverkan mellan lärare för ämnesövergripande samarbeten. Vidare granskas om lärande för hållbar utveckling genomsyrar hela skolans verksamhet, genom att det förekommer aktiviteter som berör andra delar av utbildningen än själva undervisningen. Skolinspektionen granskar även om rektors styrning möjliggör samverkan med det omgivande samhället så att det skapas autentiska lärmiljöer som gör att de komplexa hållbarhetsfrågorna ges ett aktuellt sammanhang för eleverna. För att vara en del av skolans utvecklingsarbete behöver arbetet med lärande för hållbar utveckling följas upp på ett systematiskt sätt.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektor till viss del styr verksamheten så att det råder delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling men att en samsyn inom området saknas. Detta sker genom att rektor låter lärarna ta ansvar, ha inflytande över och ta initiativ i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, även om rektorn själv inte leder arbetet. På skolenheten finns organiserade former och tidsmässiga förutsättningar för lärarnas samverkan, men rektorn ser inte till att det sker en samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. Skolan tillvaratar kompetens även hos övrig personal och möjliggör till viss del autentiska lärmiljöer genom kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Vidare följer man på skolenheten upp elevernas upplevelse av delaktighet och elevinflytande och åtgärder vidtas inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Granskningen visar dock att det saknas en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar syftet med lärandet, arbetets innehåll och form.

Lärare ges goda förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och samverkan.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn ger lärare utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande genom en ständig dialog och tätt samarbete med personalen på skolan även om det inte är uttalat att det ska utgå ifrån lärande för hållbar utveckling. I intervju med rektor och lärare säger lärare att deras förslag och idéer tas emot positivt av rektorn men att de upplever tidsbrist för planering av teman och ämnesövergripande arbete. Rektorerna säger att de tar emot alla förslag från lärare och elever och samverkar om vad man ska arbeta mot de kommande åren. Planeringen utgår från förslag som finns, rektorerna har inte bett specifikt om förslag utifrån LHM. Däremot framkommer att skolan har återkommande mindre ämnesövergripande samarbeten på initiativ av lärare som sett möjligheter att samverka mellan ämnen inom ramen för lärande för hållbar utveckling. I intervju ger lärare exempel på en vandring med övernattningsarbete i årskurs nio som är ett samarbete mellan några av skolans ämnen och en gemensam uppgift i bild och samhällskunskap om grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. I inskickat material och i intervjuer framkommer även flera exempel på enskilda initiativ som visar hur lärare organiserar sin egen undervisning så att ett lärande för hållbar utveckling äger rum. I SO har man ett arbetsområde i årskurs åtta som heter Sårbara platser där det ingår ett fördjupningsarbete om Bangladesh. Eleverna fick då jobba med frågor om hur man på bästa sätt, långsiktigt och kortsiktigt kan skapa ett hållbart och klimatanpassat samhälle för Bangladeshs befolkning. I det arbetet blir det tydligt hur de tre dimensionerna av hållbar utveckling påverkar varandra.

Skolinspektionens granskning visar att det finns goda tidsmässiga och organisatoriska förutsättningar för samverkan mellan skolans personal genom att ämnesmöten och arbetslagsmöten finns schemalagda varje vecka. I intervju beskriver rektorerna att de har schemalagt ämneslagsmöten och arbetslagsmöten varje vecka men att man även planerar in tid i kalendarier för återkommande möten utifrån årskursplaneringar eller andra ämnen som man ser behöver diskuteras. I intervjuerna med lärarna bekräftas mötesstrukturen. Skolan har även omfattande samverkan kring värdegrundsfrågor och demokratiska arbetsformer som har tydlig bäring på den sociala hållbarhetsdimensionen. Det sker genom en dialog mellan lärare, arbetslagsledare, rektor, klassmentorer och skolsocionomen. Mentorerna har mentorstid och livskunskap med klasserna delvis ihop med skolsocionomen medan lärarna har ansvar för undervisningen. De olika professionerna möts och samverkar sedan i arbetslagen för att kunna skapa en gemensam grund för elevernas skolvardag. Lärarna möts även i ämneslag varje vecka.

Skolan tillvaratar kompetens hos övrig personal i arbetet med lärande för hållbar utveckling och möjliggör kontakt med det omgivande samhället.

Skolinspektionens granskning visar att man tar tillvara kompetens hos övrig personal i arbetet med lärande hållbar utveckling. I intervjuerna berättar lärare att all personal på skolan såväl vaktmästare som lokalvårdare deltar i samma fortbildningsinsatser från kommunen. Som exempel så har man arbetat med skolmodellen PALS, vilket är en metod som utvecklar och bygger en god lärandemiljö för alla elever, personal och vårdnadshavare genom positiva handlingar och delaktighet. Genom att arbeta för att skapa goda relationer, uppmuntra positivt beteende och bra rutiner i klassrum och gemensamma utrymmen så är all personal med och bidrar till en trygg lärandemiljö.

Rektorn beskriver att det finns svårigheter att samarbeta då hen inte är chef för all personal på skolan men att de har en aktiv dialog. Ett exempel på när övrig personals kompetens tas tillvara i arbetet med lärande för hållbar utveckling är i samband med skolans årliga trygghetsdag för årskurs 7. Fritidspedagogerna är aktiva i såväl planering som genomförande av den dagen. Syftet med trygghetsdagen är skapa trygghet för eleverna genom att bjuda in alla aktörer som samverkar för elevernas trygghet både i skolan men även i samhället utanför. Under en sådan dag får eleverna möta Polis, räddningstjänst, ungdomsmottagningen, socialtjänst och fritidsorganisationer. Under dagen medverkar även skolans BDO-elever för att visa vilka de är och bygga relationer. BDO-eleverna är två elever från varje klass som är en länk mellan skolans elever och ledningsgruppen i trygghetsfrågor. Trygghetsdagen har en koppling till den sociala dimensionen av hållbar utveckling då man knyter ihop skolans trygghetsarbete med det trygghetsarbete som finns ute i samhället.

Skolinspektionens granskning visar att rektors styrning möjliggör kontakt med det omgivande samhället genom samverkan med Ulricehamns kommun, lokala handlare och lokala fritidsföreningar. Därutöver har skolan som redan nämnts ett samarbete med polisen och räddningstjänst i samband med trygghetsdagen för årskurs 7. Polisen och räddningstjänsten kommer även till skolan med jämna mellanrum för att lära känna och umgås med eleverna genom att röra sig runt i skolan och äta med eleverna i matsalen. Rektorn berättar vidare att Coronapandemin har varit en stor utmaning för att kunna ha ett utbyte med det omgivande samhället men de har fortsatt bjuda in till gemensamma aktiviteter. Skolan har haft en del digital samverkan genom att arrangera teoretisk PRAO under höstterminen. Då kom olika föreläsare och berättade om Ung företagsamhet, hur man blir polis och EU som arbetsplats. Rektor påpekar att det är viktigt att fortsätta att bjuda in för att påvisa att skolan är en del av samhället.

Skolan har inför tidigare riksdags, landstings- och kommunalval bjudit in representanter från de olika politiska partierna för att eleverna ska kunna få information

och ställa frågor. Inför höstens val kommer det att genomföras igen. Lokala politiker har innan pandemin besökt skolan med jämna mellanrum för att prata med elever, lärare och rektorer. Granskningen visar även att kommunen är aktiva i att främja ett systematiskt elevrådsarbetegenom att regelbundet bjuda in elevråden på kommunens skolor till dialog om skolan med kommunchefen.

Delar av skolans systematiska kvalitetsarbete kan kopplas till lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att delar av skolans verksamhet som kan kopplas till lärande för hållbar utveckling följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Elevers upplevda delaktighet följs upp varje år. I denna uppföljning finns också ett jämställdhetsperspektiv genom att elevers upplevda delaktighet analyseras utifrån kön. Rektor berättar att resultatet bryts ner i frågor som personalen får vara med och lämna synpunkter på, därefter sätts skolans mål i verksamhetsplanen. I verksamhetsplanen för 2021/2022 är ett av målen att alla elever är delaktiga och har ett aktivt inflytande i sin utbildning. För att nå dit har man formulerat fem strategier varav två av dem är att uppmärksamma och medvetandegöra personal och elever på vad elevinflytande innebär konkret och att arbeta med formativ undervisning. Vidare beskriver en lärare att man varje läsår har en trygghetskonferens för skolans elevråd och BDO-elever. På den konferensen följer man upp elevernas upplevda delaktighet och har samtal kring hur man kan utveckla deras möjlighet till delaktighet i skolan och i undervisningen. Enligt inskickat protokoll från den senaste konferensen mynnade den ut i fem konkreta mål. Två exempel från målen är att skolan tar fram en mall för lektionerna så det blir en tydlig struktur på alla lektioner och att skolan behöver jobba för att öka motivationen hos eleverna.

I intervju med rektor framkommer även att man har ett pågående arbete utifrån ett hälsoperspektiv vilket har bäring på lärande för hållbar utveckling. Varje år genomför rektorerna en undersökning med eleverna avseende skolmaten. Syftet är att fler elever ska äta skolmaten och att svinnet ska minska. I protokollet från Trygghetskonferensen finns även ett formulerat mål, att fler ska äta skolmaten. Det har lett fram till att man idag har tre olika lunchalternativ varje dag.

Utöver att skolan följer upp elevers delaktighet och elevernas upplevelse av skolmaten saknas uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att det inte finns en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar hela skolan.

Granskningen visar att det finns skillnader i hur förtrogna och engagerade lärarna är i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Rektor säger i intervju att det är lätt att fastna i att hållbar utveckling handlar om återvinning och miljöfrågor men att hen förutsätter att lärarna följer läroplanen och är kunniga och medvetna i hållbarhetsfrågor. Flera lärare säger i intervju att de inte uppfattar att det finns någon gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling och rektor bekräftar att de inte har prioriterat att ha en gemensam syn kring hållbarhetsfrågor. Däremot säger både lärare och rektorer att de har ett gott samarbete och en tydlig riktning för skolans arbete med värdegrundsfrågor som är en del av den sociala dimensionen inom hållbar utveckling.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom bedömningsområdet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Skolinspektionens granskning visar att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling. Det fattas en samsyn som omfattar hela skolan gällande såväl innehåll som formerna för utbildningen i att utveckla elevernas handlingskompetens. Eftersom en gemensam förståelse saknas finns det heller ingen riktning för arbetet med lärande för hållbar utveckling.

För att lärande för hållbar utveckling ska kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt som bidrar till elevernas handlingskompetens behöver lärande för hållbar utveckling genomsyra utbildningen i sin helhet. Lärande för hållbar utveckling kännetecknas av ämnesövergripande frågor och ett lärande som relaterar till övergripande läroplansmål så som kritiska förhållningssätt, reflektion kring värdegrund, demokratiska arbetssätt och delaktighet och inflytande från eleverna¹. Lärande för hållbar utveckling bör därför ses om en prioriterad uppgift för samtliga lärare och inte vara

¹ Skolverket (2018). Kunskapsöversikt över arbetet med lärande för hållbar utveckling i skolväsendet. Rapport. Dnr 51.3-2018:947.

avhängigt lärarnas eget intresse eller endast förekomma i vissa ämnen. En grundläggande utgångspunkt för arbetet är att det finns en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling är och hur skolan ska arbeta med det. Att förståelsen är gemensam innebär att den är välkänd bland alla lärare och att de känner sig trygga med vad det innebär för deras egen undervisning och yrkesutövning. Om ansvaret tillskrivs enskilda individer utan stöd från en gemensam förståelse är det svårt att omsätta lärdomar till förändringar i hela organisationen. Risker är stora att individuella ansträngningar blir kortlivade projekt som bara existerar i enskilda ämnen eller enskilda klasser.²

Skolinspektionen rekommenderar därför rektor att utveckla sitt pågående värdegrundsarbete till att omfatta även de andra två hållbarhetsdimensionerna, ekonomi och miljö. Denna gemensamma förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling bör också omfatta samtliga lärare på skolan. En gemensam förståelse kan till exempel etableras genom att skolan implementerar rutiner för ett kontinuerligt arbete utifrån ett holistiskt synsätt på lärande för hållbar utveckling men också inkluderar rutiner för arbetsformer och arbetssätt som leder till att eleverna utvecklar handlingskompetens. En gemensam förståelse kan också utvecklas genom att rektor möjliggör och styr diskussioner där samsyn skapas mellan lärarna vad gäller lärande för hållbar utveckling.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling. Detta förutsätter att rektorn har tagit reda på behovet och utifrån det erbjudit relevant kompetensutveckling.

För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär. Det betyder att de har kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Det betyder också att de har kunskaper om de tre olika dimensionerna³ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att de uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras.

² Mogren, A. (2019). Guiding principles of transformative education for sustainable development in local school organisations: Investigating whole school approaches through a school improvement lens (Doctoral dissertation, Karlstads universitet).

³ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling. Lärarna uttrycker i intervju att de har kunskaper om Agenda 2030 och kan redogöra för de mål som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Lärarna anser också att de har relativt goda kunskaper om de tre hållbarhetsdimensionerna men ser samtidigt behov av kompetensutveckling kring värdekonflikter mellan de tre dimensionerna. Granskningen visar att lärarna identifierat dilemman som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling och reflekterar kring hur dessa kan hanteras.

Lärarna uppger att de har kännedom om Agenda 2030, de olika hållbarhetsdimensionerna

Vid intervjuerna med lärarna framkommer det att de tycker att de har kännedom om Agenda 2030 men att det varierar utifrån vilka ämnen man undervisar men även utifrån personligt intresse. Lärarna ger flera exempel på hur de arbetar med att synliggöra de tre hållbarhetsdimensionerna. I hem- och konsumentkunskap arbetar man med utvärderingar utifrån HEM(Hälsa, Ekonomi och Miljö). I idrottsämnet ges exempel på hur man inom friluftsliv kan väva ihop miljödimensionen med den socialt/kulturella dimensionen och i NO hur man kan väva ihop alla tre dimensionerna när man arbetar med energiområdet.

Granskningen visar vidare att lärarna identifierat pedagogiska dilemman som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling och reflekterar kring hur de kan hanteras. Lärarna berättar exempelvis om svårigheter med att hitta bra källor och material. Både lärare och rektor lyfter också ett lokalt dilemma de har utifrån att problematisera kring fossila bränslen. Många familjer i skolans upptagningsområde försörjer sig på skogs- och jordbruk och de är beroende av fossila bränslen. Det speglar sig i elevernas åsikter och det försvårar en bredare diskussion kring dilemman om fossila bränslen.

Enligt lärarna finns det, inom lärargruppen, ett öppet klimat för att diskutera dilemman och få hjälp av kollegor. Lärarna säger att de skulle vilja jobba mer ämnesövergripande med lärande för hållbar utveckling men att de upplever att det behövs mer tid för att kunna arbeta i kollegiet med lärande för hållbar utveckling på det sätt de skulle vilja

Rektorn har inte kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling

I granskningen framkommer att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling. Både rektorn och lärare berättar om

fortbildning som har bäring på den sociala hållbarhetsdimensionen vilken genomförs i hela kommunen. Som exempel kan nämnas PALS som är ett värdegrundsarbete i samverkan med Västra götalandetsregionen där all personal på skolan deltagit. Lärarna har även påbörjat en högskolekurs om nyanländas lärande som fokuserar på språkutvecklande arbete i alla ämnen. Även om viss kompetensutveckling med bäring på lärande för hållbar utveckling har genomförts så har det inte gjorts utifrån en kartläggning av behovet kopplat till lärande för hållbar utveckling. Flera av lärarna nämner att rektorn frågat efter kompetensutvecklingsbehov vid medarbetarsamtal men att man inte haft kompetensutveckling kopplat till lärande för hållbar utveckling i specifik åtanke. Rektorn är samstämmig med lärarna och uppger i intervju att hen inte genomfört någon kartläggning om lärarnas olika kunskaper och kompetensutvecklingsbehov inom lärande för hållbar utveckling.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Granskningen visar att lärarna inte erbjudits någon kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling och att rektor inte kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna.

Rektor behöver därför utveckla arbetet med att kartlägga behovet av och erbjuda relevant kompetensutveckling för lärarna inom lärande för hållbar utveckling. För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta med och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur de praktiskt kan arbeta med lärande för hållbar utveckling utifrån de didaktiska aspekterna innehåll (vad), form (hur) och syfte (varför). Lärarna behöver ha kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Vidare behöver de ha kunskaper om de tre olika dimensionerna⁴ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att lärarna uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras. Rektor har enligt läroplanen ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att

⁴ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

beakta i utbildningen samt att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁵

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att genomföra en kartläggning av behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna och vidta adekvata åtgärder utifrån kartläggningens resultat. Skolan har i och med det kompetenshöjande arbete som genomförs under ledning av kommunen en etablerad och välfungerande struktur för kompetensutveckling som kan användas inom lärande för hållbar utveckling.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör lärande för hållbar utveckling. Det omfattar i vilken utsträckning eleverna involveras på ett konkret sätt i undervisningen och utbildningen som rör lärande för hållbar utveckling. För att inflytandet ska vara reellt behöver flickor och pojkar stimuleras till att ta aktiv del i planering och utvärdering av undervisningens arbetssätt, arbetsformer och innehåll samt andra aktiviteter i utbildningen.

I detta ingår också i vilken utsträckning eleverna får möjligheter att tränas i att göra medvetna etiska ställningstaganden och att flickor och pojkar upplever autenticitet i undervisningen genom att den tar upp problem som känns angelägna för dem. Elevernas ställningstaganden ska få bygga på såväl kunskaper som vad de moraliskt vill värna om.

Slutligen omfattar området i vilken utsträckning utbildningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningsätt där en mångfald av åsikter, värden och perspektiv används för att belysa hållbarhetsfrågor. I det ingår att alla får säga sin mening, att åsikter tillåts stå i konflikt med varandra och att flickors och pojkars tankar och idéer tas på allvar. En utgångspunkt i ett pluralistiskt perspektiv är att undervisningen startar i elevernas samtal och att undervisningen synliggör olika perspektiv och värdekonflikter i hållbarhetsfrågor.

⁵ Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstagande i undervisningen samt bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv. Eleverna ges också möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar, med olika perspektiv och värdekonflikter närvarande samtidigt som lärandet i låg utsträckning handlar om att hitta ett enda rätt svar. Eleverna ges stor möjlighet att påverka genom elevrådet medan möjligheterna till delaktighet och inflytande i undervisningen är mindre och varierar mellan ämnen och årskurser.

Eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden och undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt.

Granskningen visar att eleverna ges goda möjligheter att i undervisningen göra etiska ställningstaganden och till viss del arbeta med frågor som engagerar dem. Vidare visar granskningen att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt. Eleverna säger i intervju att de får möjlighet att ta ställning i frågor som inte har ett rätt eller fel svar, att de fått ta ställning utifrån sin egen åsikt exempelvis i en uppgift där de fick ta ställning och argumentera för antingen elbilen eller fossilbilen. Eleverna ger också exempel på tillfällen där de har tilldelats ett ämne och en åsikt eller en roll som att vara advokat eller domare i en domstol för att träna på att argumentera. Eleverna i årskurs 9 berättar om en uppgift i SO i arbetsområdet Etik och moral där de fick diskutera i grupp i vilken ordning som olika människor skulle räddas från ett sjunkande skepp. Eleverna tyckte att den uppgiften var rolig då det blev tydligt att man kan tänka och resonera olika. Även i intervju med lärarna och rektorerna framkommer att eleverna ges goda möjligheter att göra etiska ställningstaganden och lärarna ger som exempel att eleverna i en uppgift i samhällskunskap har fått ta ställning utifrån ett antal påståenden inom ett område som exempelvis dödsstraff. Eleverna har då röda och gröna kort som de ska välja och visa vid varje påstående. Läraren låter ett par elever som valt rött kort diskutera med ett par elever med gröna kort vid varje påstående för att sedan lyfta upp de olika tankarna i helklass. Lärarna upplever att eleverna är engagerade i sådana uppgifter, de vill framföra sina argument. Slutligen framkommer i intervju med eleverna att det inte är någon skillnad på pojkars och flickors upplevelse av att de får arbeta med frågor som berör deras liv, de uttrycker att det handlar mer om individers olika intressen än utifrån kön.

Granskningen visar att eleverna får träna på att ha en åsikt och bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Rektorerna berättar i intervjun att det på skolan finns ett tydligt arbete med värdegrundsfrågor där man dels har mentorer för klasserna, vilka inte är lärare utan anställda som mentorer, men också en skolsocionom som har livskunskap med årskurs 7. På mentorstiden arbetar

mentorerna mycket med värdegrundsfrågor, hur man är mot varandra och hur man kan uttrycka sin åsikt för att bli lyssnad på. När det är livskunskap på schemat arbetar skolsocionomen och eleverna med olika typer av övningar och lekar som har till syfte att skapa ett öppet klimat där alla respekterar varandra och sig själva, och de får problematisera kring vilket ansvar man har som individ i en grupp. Eleverna säger i intervju att de upplever att lärarna är tydliga med att man har rätt till sin åsikt så länge man inte kränker någon. De upplever att de har lärt sig att allas åsikter får finnas.

Elever ges till viss del möjlighet till delaktighet och inflytande men dessa möjligheter varierar mellan olika forum ämnena och lärare.

Granskningen visar att elever ges inflytande och möjlighet att utveckla förtroendet med demokratiska arbetsformer, genom elevråd och matråd. Elever berättar att de upplever att de har stor möjlighet att påverka mindre saker som exempelvis, fler fotbollar eller ommålning av bänkar. De berättar vidare att om det är frågor som rektor eller lärare kan bestämma om så kan det snabbt ske förändringar men att det är svårare med stora frågor som kommunen bestämmer över som exempelvis ventilationen. Som en ytterligare del i skolans aktiva arbete med värdegrundsfrågor har man varje år en trygghetsdag, som även lyfts under området om rektors styrning, där elevrådsrepresentanterna och BDO-elever (bry-dig-om-elever) från varje klass deltar tillsammans med skolans socionom, kurator och fritidspedagog. Syftet med dagen är att förmedla elevernas perspektiv till skolledning och personal för att utveckla skolan. Senast de träffades var fokusområdet studiemotivation. I inskickat material kan man utläsa elevernas tankar och förslag men också de tre konkreta råd som man enades om var viktiga att arbeta med i skolan. Ett av målen är att ta fram en lektionsmall som ska finnas på alla lektioner för att strukturen ska bli tydlig för alla elever. Målen utvärderas vid nästkommande läsårs trygghetskonferens och nya mål sätts.

Skolinspektionens granskning visar vidare att elever endast till viss del ges möjligheter till delaktighet och inflytande i undervisningen och att dessa möjligheter varierar mellan olika årskurser och ämnen. Detta gäller såväl inflytande i undervisningen generellt som i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Oftast får eleverna möjlighet till inflytande genom att de får välja redovisningsformer eller i vissa fall arbetsformer. Eleverna beskriver att de känner sig trygga med att föreslå förändringar för lärarna men att de inte kan påverka varken form eller innehåll speciellt mycket. De upplever att möjligheten skiljer mellan lärare, ämnen och hur klassen är. En elev berättar att man alltid kan mejla rektor eller lärare om man har ett förslag på förändring men det är inte alltid man får respons. Eleverna svarar i intervju att de sällan får göra utvärderingar efter lektioner eller arbetsområden. Lärarna och rektorn beskriver i intervjuerna att det finns en svårighet att få eleverna att förstå att de är delaktiga. En lärare säger att man behöver påpeka att eleverna är

delaktiga eller förklara på vilket sätt de varit med och påverkat undervisningen. Biträdande rektor är dock medveten om att upplevd delaktighet och inflytande bland eleverna på Ätradalsskolan ligger lägre än andra skolor.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor och lärare behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen.

Granskningen visar att elever endast till viss del ges möjligheter till delaktighet och inflytande i undervisningen och att dessa möjligheter varierar mellan olika årskurser och ämnen. Eleverna upplever sig inte delaktiga i undervisningens innehåll och former.

Rektorn och lärarna behöver utveckla verktyg och arbetssätt för att göra eleverna mer delaktiga i arbetet med att formulera mål, planera, genomföra och utvärdera lärandet för hållbar utveckling för att på så sätt öka elevernas delaktighet och inflytande. Enligt läroplanen är det inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁶ För att elevers delaktighet och inflytande i skolan ska bli en realitet bör lärarna involvera elever på ett konkret sätt i undervisningen. Eftersom inflytandet ska vara påtagligt, det vill säga tydligt för eleverna, räcker det inte med att läraren själv planerar undervisningen, med hänsyn till elevernas intressen och tidigare erfarenheter. Genom att eleverna görs delaktiga och ges inflytande över undervisning och utbildning, utvecklas deras handlingskompetens och utbildningen stannar inte vid att ge kunskaper om tillstånden i världen, utan främjar också elevernas vilja och förmåga att påverka utvecklingen i en hållbar riktning.⁷

⁶ Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter

⁷ Almers, Ellen (2009). *Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit*. Diss. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att tillsammans med lärarna utvecklar arbetet med demokratiska arbetsformer i undervisningen för att ge eleverna större möjligheter till inflytande och delaktighet i de delar av utbildningen som berör lärande för hållbar utveckling. Det kan till exempel innebära att eleverna ges utökade möjligheter att påverka vilka frågor som de ska arbeta med eller hur de ska arbeta med ett visst innehåll. Det kan också handla om att eleverna får planera och leda seminarier och ha synpunkter på litteratur/läromedel. Det kan också vara att samla elever till diskussion kring deras upplevda delaktighet så som skolan gör på den årliga trygghetskonferensen där eleverna får diskutera sig fram till och formulera konkreta utvecklingsmål. Det är ett bra sätt att visa hur demokratiska arbetssätt fungerar i praktiken och kommer hjälpa eleverna att öka sin handlingskompetens.

På Skolinspektionens vägnar

 Ann Edvinsson

Beslutsfattare
Signerat av: Ann Edvinsson

 Malin Edin

Föredragande
Signerat av: Malin Edin

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Kaiwan Adl Zarabi och Mimmi Delsing deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Besöket genomfördes den 1-3 mars av Malin Edin och Kaiwan Adl Zarabi.

Ätradalsskolan är en kommunal skola i Ulricehamns kommun för årskurs 7-9. Skolan har 249 elever, 135 pojkar och 114 flickor.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningstillfället inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Tre gruppintervjuer med elever i årskurserna 7-9
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningstillfället för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde A: Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

- Rektor och lärare har en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling, till exempel genom en pedagogisk helhetsidé.
- Rektors styrning ger lärarna utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.
- Lärarna har goda förutsättningar för samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning.
- Det förekommer aktiviteter som berör lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan. Aktiviteterna berör inte enbart undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.
- Rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

- Arbetet med lärande för hållbar utveckling följs upp inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen finns ett jämställdhetsperspektiv.

Bedömningsområde B: Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

- Lärarna bedömer att de har god kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning.
- Lärarna bedömer att de har goda kunskaper om de tre olika dimensionerna, dvs ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska av hållbar utveckling. Undervisningen om lärande för hållbar utveckling behandlar hållbar utveckling utifrån ett holistiskt perspektiv där dimensionerna integreras.
- Lärarna kan ge exempel på pedagogiska utmaningar inom ramen för lärande för hållbar utveckling. Konkret innebär det till exempel att de kan redogöra för något dilemma de har identifierat och hur de hanterar det.
- Lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling.

Bedömningsområde C: Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

- Eleverna ges genom aktiv delaktighet möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska arbetsformer. Såväl flickor som pojkar ger uttryck för att de har möjlighet att bidra till hållbar utveckling genom att vara med och påverka.
- Eleverna upplever att undervisningen ger dem möjlighet till medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Såväl flickor som pojkar får möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.
- Eleverna upplever att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt. Såväl flickor som pojkar ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Eleverna upplever att undervisningen kännetecknas av att det oftast finns olika perspektiv och intressekonflikter och att lärandet i låg utsträckning handlar om att hitta ett enda rätt svar.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete med lärande för hållbar utveckling \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling)

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde A

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 §§ samt 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37) inklusive kursplaner i grundskolans ämnen (Lgr 11)

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen (SKOLFS 2011:19)

Bedömningsområde B

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 och 34 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bedömningsområde C

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, En

likvärdig utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den tematiska kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde: Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde: Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde: Rektor och lärare behöver utveckla arbetet med att ge eleverna möjlighet till delaktighet och inflytande, genom demokratiska arbetsformer, i undervisningen.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?